

8. Зимняя И. А. Лингвopsиxология речевоy деятельности / И. А. Зимняя. – М.: МПСИ, Воронеж: Изд-во НПО “Модек”, 2001. – 432 с.
9. Мамчур Л. Лінгвістичні основи формування комунікативних умінь текстотворення // Українська мова і література в школі. – 2009. – №2. – С. 2–5.
10. Пентилюк М. І. Текстoцентричний аспект формування риторичних умінь і навичок учнів // Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики: збірник статей. – К.: “Ленвіт”, 2011. – С. 96–108.
11. Пленкин Н. Изложение с языковым разбором текста: Пос. для учителей / Н. Пленкин. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Просвещение, 1978. – 190 с.
12. Словник-довідник з української лінгводидактики: навчальний посібник / Кол. авторів за ред. М. Пентилюк. – К.: Ленвіт, 2003. – С. 33–34.

Божко Е.П.

ТЕКСТ И ЕГО РОЛЬ В ФОРМИРОВАНИИ УМЕНИЙ ГОВОРЕНИЯ НА УРОКАХ УКРАИНСКОГО ЯЗЫКА

В статье раскрыта суть текста как единицы речи и обоснована целесообразность использования дидактического материала на текстовой основе с целью формирования навыков говорения у учеников основной школы.

Ключевые слова: текст, коммуникативные умения, речевая деятельность, говорение, текстocентричный подход.

Bozhko O.P.

THE TEXT AND ITS ROLE IN SHAPING THE SKILLS OF SPEAKING AT THE LESSONS OF UKRAINIAN LANGUAGE

The article revealed the essence of the text as a unit of speech and the expediency of the use of didactic material on the basis of the text in order to develop skills of speaking primary school's pupil.

Key words: the text, communication skills, speech activity of speaking, speaking, textocentricny approach.

УДК 37.02

Варнавська І.В.

ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ СПОРТИВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ ІНШОМОВНОГО ПОХОДЖЕННЯ

У статті розглянуто основні джерела поповнення найменувань в українській спортивній термінології. Висвітлено проблеми формування та функціонування іношомовних спортивних термінів в українській мові. Зазначено, що удосконалення спортивних назв вимагає взаємодії інтернаціональних та національних компонентів.

Ключові слова: терміни іношомовного походження, запозичення, спортивна лексика.

Спеціальною термінологією користуються в багатьох галузях науки, освіти та виробництва з метою короткого визначення предметів, явищ, понять, процесів. У фізичному вихованні термінологія відіграє дуже важливу роль, адже є основою взаєморозуміння фахівця з учнями в процесі спеціально організованої навчальної діяльності. Термінологія у фізичному вихованні має певні особливості, бо її базою є ряд споріднених галузей науки про людину (анатомія, фізіологія, гігієна, біомеханіка, спортивна медицина, спортивна метрологія, біохімія, теорія і методика фізичного виховання, педагогіка, психологія та різні види спорту). У цьому контексті великого значення в системі вищої освіти набуває навчання студентів вищих навчальних закладів фізичного виховання і спорту фахової лексики, оскільки успішність професійного спілкування значною мірою визначається таким рівнем володіння лексичними навичками, який забезпечить здатність студентів розуміти і вживати у

потрібній ситуації саме ту лексичну одиницю, яка точно й економно передає висловлену думку.

Лексика сучасної української літературної мови становить струнку і надзвичайно розгалужену систему. Дослідженню піддавалися різні лексичні прошарки. Та незважаючи на підвищений інтерес лінгвістів до вивчення лексичного складу української літературної мови, малодослідженою підсистемою залишається спортивна термінологія. Хоча на сьогодні є низка наукових досліджень присвячених розвитку української спортивної термінології. Зокрема, праці І.Огієнка, І.Боберського, Я.Рудницького, М.Паночка, О.Стишова та ін.

Актуальність статті визначається тим, що різнобічне вивчення спортивних термінів іншомовного походження, важливе для розвитку загальної теоретичної моделі функціонування мови, специфіки вживання її лексичного запасу.

Мета статті полягає у висвітленні проблеми формування та функціонування іншомовних спортивних термінів в українській мові.

Спортивна лексика запозичується найчастіше з тієї мови, де започатковано той чи інший вид спорту. Запозичення зумовлюється як лінгвістичними, так і позалінгвістичними причинами. Так, зокрема, С.Федорець до інтралінгвальних причин запозичування відносить:

- відсутність відповідних еквівалентів в українській мові для найменування нових понять, важливість для мови реципієнта іншомовних слів, пов'язаних із необхідністю номінування нових явищ;
- прагнення до ліквідації полісемії й омонімії у термінології, потреба уточнити й деталізувати відповідне поняття, диференціювати семантичні відтінки, закріпивши їх за різними словами;
- функціонування в мові запозичених раніше структурно однотипних слів;
- потенційні можливості іншомовних слів, що сприяють безболісному входженню їх до лексико-граматичної системи мови-реципієнта (словотвірна активність, здатність до словозміни тощо);
- інтернаціональний характер запозичених спортивних термінів.

До екстралінгвальних причин запозичування дослідник відносить такі:

- суспільно-політичні й культурно-економічні зв'язки між народами;
- швидко зростаюча популярність спортивних ігор та інших видів спорту у країнах Європи [5].

Запозичення з англійської мови складають найчисельнішу групу у системі української спортивної термінології. Це назви видів спорту, виконавців спортивної дії, спортивного інвентарю, спортивних прийомів та дій, спортивного спорядження, міжнародних спортивних організацій. У процесі дослідження виявлено 40 відсотків таких термінів, як-от *аут*, *аутсайдер*, *бадмінтон*, *баскетбол*, *боб*, *бобслей*, *бокс*.

Популярний і загальноновживаний сьогодні термін *спорт*, що із сфери суто фахової перейшов у лексичний загальнономовний фонд, як відомо, походить від англійського “*sport*”. У свою чергу це скорочена форма давньоанглійського “*desport*” чи “*disport*”, що означає розвага, гра. В українську мову це слово прийшло приблизно у XIX столітті і після семантичних трансформацій усталилося як інтернаціональний термін.

Англомовними за походженням є такі назви спортивної та ігрової діяльності, як *теніс* виник близько 1300 року, *гольф* – 1600 року, *крикет* – 1700 року. *Баскетбол* є також видом спортивної діяльності, який виник в англомовній країні – Сполучених Штатах Америки у 1891 році. Ця назва, як і багато інших назв видів спорту є складною. У структурі таких назв наявний компонент “ball” (м'яч) та іменник – носій ключового щодо виду спорту поняття: *basket* (корзина), *hand* (рука), *foot* (стопа), *volley* (удар з льоту).

Цікавою є також етимологія назви гри *регбі* (*Rugby*) – термін виник в англійській мові від назви коледжу *Rugby William Ellisi* і поширився в інші мови як назва виду спорту.

Сучасний вид фізичної активності *body building* виник у Сполучених Штатах Америки. Із популяризацією цього виду рухової активності швидко поширювався і термін. В українській мові це повна калька *бодибілдінг*. Слід зазначити, що для позначення цього

поняття в українській термінології галузі фізичної культури та спорту функціонує також термін французького походження *культуризм*.

Ще одним прикладом є термін “*шейпінг*” (від *англ. to shape* – формувати *shaping* – формування) – вид рухової активності, який виник порівняно недавно і подібний до гімнастики й акробатики. Як і кожен новий вид рухової діяльності, шейпінг має специфічний набір інвентарю, методів та способів виконання вправ, для номінації яких використовуються англійські терміни, що в українській мові здебільшого відтворюються перекладними описовими конструкціями: *cross* – *навхрест*, *lift* – *підтягнути коліно до грудей*, *open step* – *відкритий крок*, *V-step* – *крок по траєкторії латинської літери V*.

Стосовно написання названих вище термінів існує проблема адекватного фонетичного передавання англійського суфікса *-ing*. У сучасній правописній практиці спостерігаємо хитання між двома формами написання *-інг//інт*, вирішити які має правописна комісія. Вище вже йшлося про питому вагу та процентне співвідношення різномовних запозичень в аналізованій термінологічній субсистемі. Вважаємо доречним унаочнити картину запозичень з класичних мов.

Запозичення з класичних мов

Класичні мови	
грецька	латинська
автодром, атлет, атлетика, аритмічний, гімнаст, гімнастика, дельтаплан, диск, дискваліфікація, дискобол, марафон, іподром, олімпіада, стратегія, трапеція.	авіамоделізм, велосипед, велотрек, квінтет, клас, класик, рекреація, реабілітація, результат, супінація, фігура, центр, юніор.

Запозичення з індоєвропейських мов в українській термінології галузі фізичної культури та спорту є не настільки значними.

Мова	Терміни	у %
перська	<i>шах, шахи, шахівниця, шахіст</i>	3
італійська	<i>граната, дуєт, квартет, регата, фаворит, фінт, фора, шпага</i>	2
голландська	<i>банка, шлюп, яхта</i>	2
японська	<i>джіу-джитсу, дзюдо, тхеквондо, хатха-йога</i>	1,5
санскрит	<i>йога, йоготерапія</i>	1,5

Терміни іншомовного походження, які в термінології галузі фізичної культури та спорту становлять менше 1% подано у таблиці:

Мова	Терміни	у %
португальська	самбо	0,25
іспанська	еспандилья	0,25
норвезька	слалом	0,25
шведська	бум	0,25
ескімоська	каяк	0,25
китайська	гонг	0,25
татарська	дервіза	0,25
польська	кий, шеренга	0,5

Серед розмаїття нових спортивних слів-запозичень є й такі, що походять з декількох мов. Наприклад, аквабол (з латинської мови *aqua* – вода й англійської *ball* – м'яч); скейтдром (з англійської *skat* від *skate* – кататися, ковзатися і грецької *drom* від *dromos* – місце для бігу).

Останнім часом у періодичних виданнях, на телебаченні з'являється чимало нових спортивних понять та реалій. Наприклад, плей-оф (з англійської мови *play-off* – завершити, закінчити змагання), трансфер (з французької мови *transfert* – передача, перенесення від латинської *transfere* – переносу, переміщую), драфт (з англійської *draught* – складати план (проект), відбирати, виділяти; дартс (з англійської *darts* – метання дротиків), таргет (з англійської *target* – мішень, ціль) та ін.

Слід зазначити, що удосконалення спортивних назв вимагає взаємодії інтернаціональних та національних компонентів. Дбати про національне вираження термінів і водночас не виривати українську спортивну термінологію з літературного контексту – одна з принципових засад термінотворення.

Отже, запозичення – одне з важливих джерел поповнення найменувань в українській спортивній термінології. Найбільша кількість слів запозичена з англійської та французької мов. Найважливішими рушіями у процесі запозичень були екстралінгвальні чинники (контакти з країнами мов-реципієнтів). Не менш важливу роль зіграли також інтралінгвальні фактори: потреба у називанні нових понять, прагнення до компактності найменувань, доцільність уживання стилістично нейтральних термінів. Аспекти висвітлення цієї проблеми і є перспективою нашої подальшої роботи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Боровська О. В. Короткий тлумачний словник термінології галузі фізичної культури та спорту / О.В.Боровська. – Львів, 2003. – 54 с.
2. Герцик М. С. Вступ до спеціальностей галузі “фізичне виховання і спорт”: Підручник / М.С.Герцик, О.М.Вацеба. – Харків, 2005. – С. 10-21.
3. Ковальчук Н. Сучасні проблеми використання термінології загальноорозвивальних вправ у школі / Н.Ковальчук, В.Санюк // Фізичне виховання в школі. – 2006.– № 2. – С. 35-43.
4. Панько Т.І. Українське термінознавство / Т.І.Панько, І. М.Кочан, Г.П.Мацюк. – Львів, 1994. – 216 с.
5. Федорець С. Англійські запозичення у термінологічній системі “спорт” / С.Федорець // Лінгвістичні дослідження: Зб. наук. праць. – Х., 1998. – Вип.1. – С. 78–85.

Варнавская И.В.

ОСОБЕННОСТИ УПОТРЕБЛЕНИЯ СПОРТИВНОЙ ТЕРМИНОЛОГИИ ИНОСТРАННОГО ПРОИСХОЖДЕНИЯ

В статье рассмотрены основные источники пополнения названий в украинской спортивной терминологии. Выделены проблемы формирования и функционирования иностранных спортивных терминов в украинском языке. Отмечено, что усовершенствование спортивных названий требует взаимодействия интернациональных и национальных компонентов.

Ключевые слова: термины иностранного происхождения, заимствование, спортивная лексика.

Varnavska I.V.

USAGE PECULARITIES OF SPORT TERMINOLOGY OF FOREIGN ORIGIN

The article analysis the main enrichment sources of sport terminology in the Ukrainian language. The author deals with the forming and functioning problems of foreign sport terms in Ukrainian. The improvement of sport notions demands the cooperation of international and national components is underlined in the article.

Key words: terms of foreign origin, borrowings, sport vocabulary.

УДК 371.81'276.6:62

Голдун Л.І.

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ТЕКСТУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Стаття містить необхідний мінімум базових знань з теорії та практики російсько-українського перекладу в лексико-семантичному, стилістичному, текстологічному аспектах. Призначена для формування й закріплення навичок перекладацької діяльності на рівні лексики, фразеології, частково-стилістики тексту.